

Quick scan ecologie

vaarverbinding 's-Gravelandse Vaart

19 augustus 2019

Samenvatting

Project vaarverbinding 's-Gravelandsevaart maakt deel uit van een onderzoek naar de haalbaarheid om een vaarverbinding te creëren tussen de Loosdrechtse Plassen en de Vecht bij Fort Uitermeer en via de Karnemelksloot met Naarden Vesting. Voor de 's-Gravelandse Vaart wordt in dit project onderzocht of een recreatieve vaarroute haalbaar is. Voor het deel van vaart ten zuiden van de Vreelandse weg is al een vaarroute functioneel. De scope van dit oriënterend onderzoek ligt daarom op het gedeelte van de 's-Gravelandsevaart tussen het Hilversums Kanaal en de Vecht bij Fort Uitermeer.

Het belangrijkste knelpunt is de kruising van de robuuste verbinding tussen de Oostelijke Vechtplassen en het Naardermeer. Een verminderde functie van de faunapassage als gevolg van de vaarroute is niet te voorkomen. Een passende beoordeling op verschillende aspecten (verstoring, erosie, waterkwaliteit) is noodzakelijk. Het uitvoeren van de passende beoordeling geeft geen garantie dat het knelpunt oplosbaar is. Dat maakt de vaarroute tevens MER-plichtig.

- Binnen de bebouwde kom: geen effecten;
- Langs de Gooilandse weg: effecten verwacht, maar oplosbaar;
- Kruising faunapassage: sterke effecten, mogelijk niet oplosbaar.

De effecten gelden zowel bij de aanleg als bij het gebruik als recreatieve vaarroute.

Naast de beoordeling van de effecten is het verstandig om een alternatieve route nader te onderzoeken; bij de Loodijk rechtsaf en via de Karnemelksloot, de Vesting Naarden en de Muidertrekvaart naar de Vecht.

Inhoud

- 2 - Inleiding
- 3 - Beschrijving gebied
- 4 - Waarnemingen
- 7 - Analyse
- 9 - Advies & Bronnen

Colofon

Opdrachtgever	Gemeente Wijdmeren
Projectnummer	19.036
Datum	19 augustus 2019
Auteur	P.J.H. van der Linden
Gecontroleerd	T. ursinus
Status	definitief

Els & Linde B.V.
Spechtstraat 59
1223 NX Hilversum
mob 06 - 27564247
e-mail vanderlinden@elsenlinde.nl

Inleiding

Voor de 's-Gravelandse Vaart wordt onderzocht of een recreatieve vaarroute uitvoerbaar is. Voor het deel van vaart ten zuiden van de Vreelandse weg is al een vaarroute functioneel. Deze verbindt het Hilversums kanaal met de Ster en de Loosdrechtse Plassen. Project vaarverbinding 's-Gravelandsevaart maakt deel uit van een onderzoek naar de haalbaarheid om een vaarverbinding te creëren tussen de Loosdrechtse Plassen en de Vecht bij Fort Uitermeer en via de Karnemelksloot met Naarden Vesting. Onderzocht wordt of de vaarroute kan worden doorgetrokken tot Fort Uitermeer.

Onderdeel van de procedure is een onderzoek naar de potentiële aanwezigheid van beschermde soorten en het maken van een analyse van de mogelijke effecten op die soorten, als gevolg van de werkzaamheden. Hiervoor is door bureau Els & Linde een quick scan uitgevoerd. Het voorliggende rapport geeft een beschrijving van het quick scan naar de effecten op natuurwaarden.

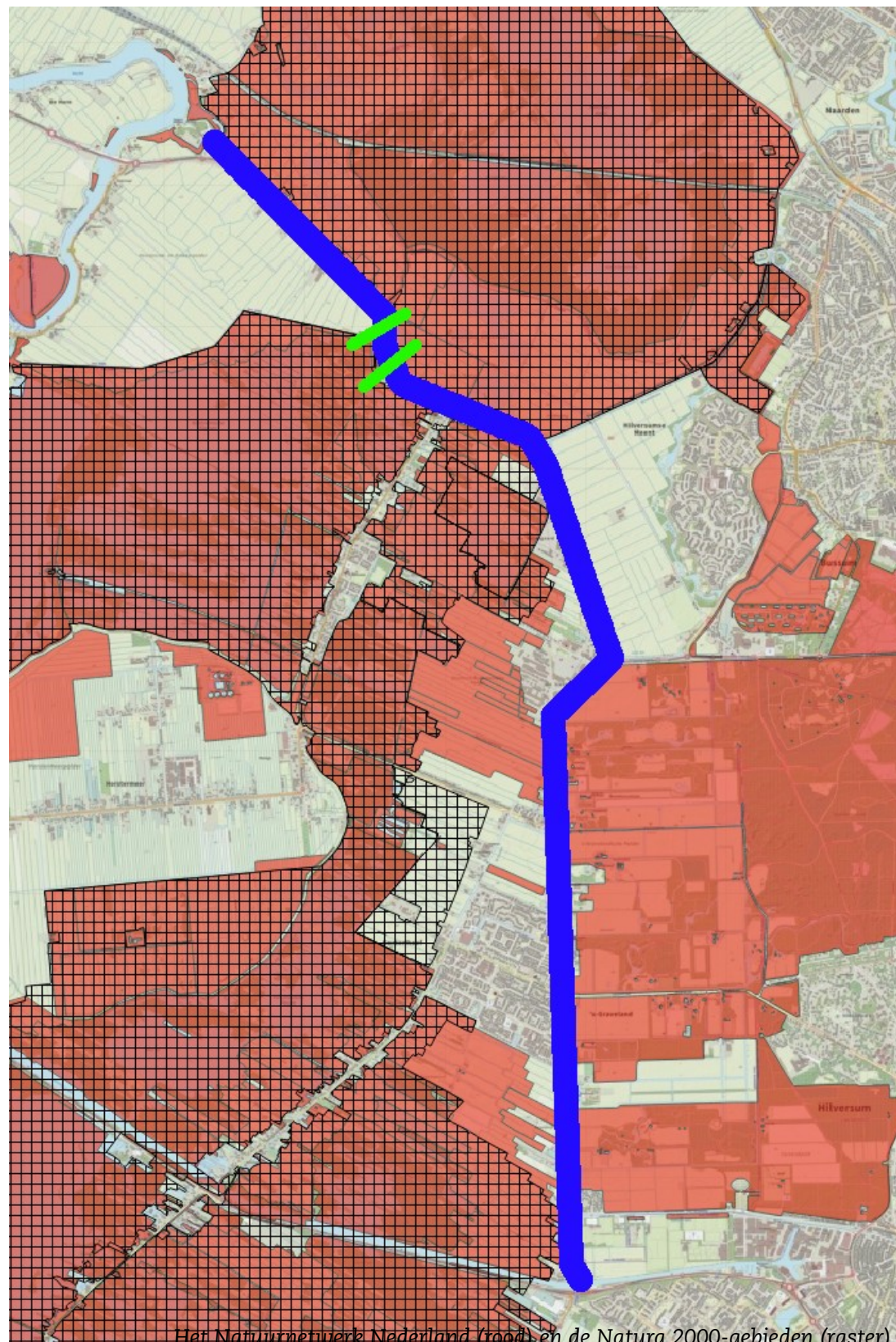
In een eerder stadium zijn onderzoeken uitgevoerd naar een groter gebied waarbij de effecten op natuurwaarden en waterkwaliteit zijn beoordeeld. Bij het voorliggende onderzoek wordt uitsluitend de potentiële vaarroute via de 's-Gravelandse vaart beoordeeld. De 's-Gravelandse vaart kan in drie segmenten worden beschouwd.

1. langs de bebouwing van 's Graveland en Kortenhoef – tussen Vreelandse weg en Loodijk;
2. langs de Hilversumse Bovenmeent (door de faunapassage bij Ankeveen), en;
3. langs de Gooilandseweg

Ligging van het perceel

H02 Planomgeving: locatie, omgeving en beschermde natuurgebieden

Het Natuurnetwerk Nederland (rood) en de Natura 2000-gebieden (raster).
In groen is globaal de robuuste faunapassage aangegeven.

De 's-Gravelandse Vaart loopt vanaf de Ster in noordelijke richting tot de Loodijk. Na de oversteek van de Loodijk buigt de vaart in westelijke richting en loopt grotendeels langs de weg naar fort Uitermeer. Hier mondt de vaart uit in de Vecht. De 's-Gravelandse vaart heeft drie qua karakter te onderscheiden delen.

Langs de bebouwing van 's Graveland en Kortenhoef

De 's-Gravelandse Vaart ligt op de grens van 's Graveland en Kortenhoef. Op de oever staan verschillende woningen en bedrijven, maar ook zijn er tracés door groene gebieden. Over de vaart liggen verschillende bruggen. Het Noordereind en het Zuidereind – ten oosten van de vaart – zijn drukke wegen. Op een aantal plekken loopt de vaart pal langs het Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen en door het Natuurnetwerk Nederland. De vaart zelf ligt buiten het Natuurnetwerk, maar op verschillende plekken zijn verbindingen via de vaart waarschijnlijk.

Langs de Hilversumse Bovenmeent

In de Hilversumse Bovenmeent is door Natuurmonumenten enkele jaren terug een grootschalig natuurontwikkelingsproject uitgevoerd. De meent is veranderd van grasmatten naar moeras. De maatregelen zijn tevens bedoeld om de waterbalans in het Naardermeer te verbeteren. Westelijk van Ankeveen is een robuuste faunapassage aangelegd tussen het Naardermeer en de Oostelijke Vechtplassen. Het verkeer is hier gescheiden van de natuur. De 's-Gravelandse vaart loopt dwars door de robuuste faunapassage. Een belangrijk deel loopt zowel door het Natuurnetwerk als de Natura 2000.

Langs de Gooilandseweg

De 's-Gravelandse vaart loopt parallel aan de Gooilandseweg. Tussen de weg en de vaart ligt slechts een brede berm. Aan de noordzijde loopt de vaart langs het Natura 2000-gebied Naardermeer en langs het Natuurnetwerk Nederland.

H03 Waarnemingen: veldgegevens en gegevens uit de literatuur

Werkwijze

Het onderzoek is uitgevoerd als een quick scan ecologie. Voor zo'n onderzoek wordt door een ecooloog beoordeeld of er een kans is op aanwezigheid van beschermde soorten. Daarbij wordt gelet op de structuur van de omgeving, aanwezige habitats en landschapselementen. Tevens wordt gezocht naar sporen van beschermde soorten. Een quick scan is tevens bedoeld als afbakening van een eventueel afdoend onderzoek.

De quick scan bestaat uit de volgende activiteiten:

- Een literatuur/bronnenonderzoek met betrekking tot de potentieel aanwezige beschermde soorten binnen de planlocatie.
- Een veldbezoek waarbij de locaties worden beoordeeld op habitatgeschiktheid voor beschermde soorten. Hierbij worden bijvoorbeeld de te kappen bomen beoordeeld op geschiktheid voor vleermuizen en jaarrond beschermde nesten.
- Voor de aangetroffen strikt beschermde soorten wordt, door een beschrijving van de ecologische functionaliteit van het gebied (foerageergebied, migratieroute, voortplantingsgebied of winterverblijf, enz.), aangegeven hoe het gebied door iedere soort wordt gebruikt.
- Een schatting van de impact van de werkzaamheden op de (potentieel) aanwezige beschermde soorten.
- Een effectbeoordeling gericht op (eventueel) nabij gelegen beschermde natuurgebieden (Natura 2000-gebieden, Natuurnetwerk en Weidevogelleefgebied).

Om een goed oordeel te kunnen geven is op 14 februari 2019 door een ecooloog een bezoek gebracht aan de planlocaties. Tijdens het veldbezoek is onderzocht of er in potentie beschermde planten en dieren aanwezig zijn binnen de planlocaties. Daarvoor is gezocht naar sporen en andere aanwijzingen van planten en dieren. Op basis van de aanwezige herkenbare begroeiing en habitats, is beoordeeld of er leefgebieden aanwezig zijn voor beschermde soorten. Aanvullend is een bureaustudie uitgevoerd naar de potentieel voorkomende planten en dieren in de directe omgeving van de planlocaties. Hierbij is een bronnenonderzoek uitgevoerd, waarbij de verschillende relevante en actuele informatiebronnen zijn geraadpleegd.

Bij de analyse van de effecten is gelet op de effecten veroorzaakt door de veranderde omgeving en het veranderde gebruik. Daarnaast zijn de effecten bepaald die veroorzaakt worden door de ruimtelijke ontwikkelingen. Daarbij is naast de planlocaties sec. gelet op de directe omgeving en de effecten op soorten in de omgeving. In de voorliggende notitie worden de resultaten van de quick scan ecologie besproken.

Waarnemingen

In onderstaande paragrafen worden de soortengroepen beschreven die binnen de planlocaties en de directe omgeving zijn aangetroffen of te verwachten. Tijdens het veldbezoek is onderzocht of er in potentie beschermde planten en dieren aanwezig zijn binnen de planlocaties.

Bronnenonderzoek en waarnemingen

Voor het onderzoek naar potentieel aanwezige beschermde soorten zijn de beschikbare regionale en landelijke verspreidingsatlassen, de NDFF en enkele digitale bronnen geraadpleegd (waarneming.nl, quickscanhulp). Er wordt regelmatig een otter (*Lutra lutra*) gemeld voor zowel het Naardermeer als de Ankeveense Plassen. Er zijn ook waarnemingen bekend ter hoogte van de robuuste faunapassage. Ook de hermelijn, wezel en ringslang worden vermeld. Verder zijn er meldingen van verschillende libellen en moerasvogels.

Langs de bebouwing van 's Graveland en Kortenhoef

De vegetatie langs het tracé is matig ontwikkeld. Er worden geen beschermde planten verwacht. In verschillende gebouwen zijn vleermuizen, gierzwaluw en huismus niet uit te sluiten. Een kans op een effect op die soorten lijkt echter klein. In de vaart zullen vissen voorkomen. Er zijn weinig gegevens bekend van dit tracé.

Langs de Hilversumse Bovenmeent

Het tracé gaat dwars door de robuuste faunapassage en maakt daar fysiek een onderdeel vanuit. De oever- en watervegetatie is goed ontwikkeld. Uit de waarnemingen van derden volgt de locatie als een hotspot binnen de 's-Gravelandse vaart voor zoogdieren, moerasvogels en libellen. Otter, hermelijn. Wezel en ringslang zijn op of nabij de faunapassage aangetoond. Libellen en vogels zijn noordelijk en zuidelijk van de faunapassage aanwezig. De heikikker en de platte schijfhoren kunnen hier eveneens verwacht worden.

Langs de Gooilandseweg

De oevers zijn smal en vrij steil. Als gevolg daarvan is de oevervegetatie matig ontwikkeld. De watervegetatie is wel goed ontwikkeld. Door de ligging langs de drukke Gooilandseweg zijn aan de zuidzijde weinig soorten te verwachten. Aan de noordzijde ligt het Natura 2000-gebied Naardermeer. Deze locatie ligt achter de dijk en deels achter de boerderijen. Langs de vaart zijn soorten als ringslang, hermelijn en wezel te verwachten. In mindere mate geldt dat voor libellen en vogels.

H05 Analyse: beoordeling van de effecten op de natuurwaarden

Bij de analyse wordt gelet op de effecten als gevolg van het veranderde gebruik en de veranderde inrichting. Daarnaast wordt gelet op de effecten als gevolg van de werkzaamheden om de veranderingen te bereiken. Voor zover planlocaties binnen het Natuurnetwerk Nederland, het weidevogelleefgebied, Natura 2000 of andere beschermde natuurgebieden liggen, worden de effecten op deze beschermde natuurgebieden getoetst. Voor de Natura 2000 gebieden is de externe werking eveneens van belang; de belangrijkste externe effecten worden veroorzaakt door toename van depositie, geluid en licht. Daarnaast kunnen veranderde grondwaterstromen een effect veroorzaken.

Wet natuurbescherming

De Wet natuurbescherming kent een afdeling voor soortbescherming en een afdeling voor gebiedsbescherming. Binnen de gebiedsbescherming zijn de Natura 2000-gebieden beschermd. De bescherming geldt ook voor externe factoren; zoals grondwaterstromen en stikstofdepositie.

De soortbescherming binnen de Wet natuurbescherming richt zich op de internationale afspraken, en geeft een uitbreiding van de beschermde soorten door aan de rode lijst (bedreigd en ernstig bedreigd) een beschermd status te koppelen. Binnen de bebouwde kom is de belangrijkste wijziging in de beschermde soorten het vervallen van de bescherming op muurplanten en orchideeën.

Verstoring

De aard van de verstoringsbron, het moment van verstoren en de gevoeligheid van de soorten op verstoring is bepalend voor het effect. Een continue verstoring wordt anders ervaren als een plotselinge en incidentele verstoring. Bij een continue verstoring kan tot op zekere hoogte gewenning een effect hebben op de reactie. Bij incidentele verstoring treedt geen gewenning op. Een verstoring in de kwetsbare periode geeft een groter effect dan buiten die periode. Vogels bijvoorbeeld zijn vooral tijdens de exploitatiefase (de eerste fase van de broedtijd waarin de territoria worden uitgezet) gevoelig voor geluid. Tot slot is niet iedere soort even gevoelig voor verstoring. Van vogels is dat redelijk goed bekend, maar van andere dieren zijn slechts fragmentarisch gegevens bekend.

Bronnenonderzoek

In het rapport over de waterkwaliteit (Mouwen 2012a) wordt beschreven wat de effecten zijn van een vaarroute: “De verblijftijd is kenmerkend en bepalend voor het ecologisch functioneren van de 's-Gravelandse Vaart Boezem. Dankzij de korte verblijftijd is de algen- en kroosontwikkeling beperkt en is er voldoende licht voor de groei van ondergedoken waterplanten. Het lichtklimaat is cruciaal in het huidige ecologische evenwicht. Het belangrijkste effect van toename van de recreatievaart is dat het lichtklimaat wordt verstoord door slibopwerveling. Het gevolg is een sterke afname van ondergedoken waterplanten. De sterke afname van ondergedoken waterplanten zal leiden tot een verschuiving in de vis- en macrofauna samenstelling. Het aandeel brasem zal sterk toe kunnen nemen ten koste van het aandeel snoek. Brasem is een bodemwoelende vis die het lichtklimaat verder zou kunnen verslechteren. De verschuiving in vissamenstelling kan de achteruitgang van het lichtklimaat versterken. De flora in de oeverzones is momenteel slecht ontwikkeld. Een toename van recreatievaart zal de ontwik-

keling van de oeverzones frustreren door versterkte golfslag. De voorwaarden voor een goede plantengroei in de oeverzones gaan niet goed samen met de toename van recreatievaart.” In het rapport over de ecologische effecten (Mouwen 2012b) worden effecten op beschermde soorten en de Natura 2000-gebieden niet uitgesloten.

Effecten op beschermde soorten

De effecten worden verdeeld over de aanlegfase en de gebruiksfase. Voor de aanlegfase zullen waarschijnlijk enkele bruggen moeten worden aangepast. Dat betekent dat er heiwerkzaamheden nodig zijn. Dat veroorzaakt trillingen en geluid. Een effect is hiervan niet te voorkomen. Door buiten de kwetsbare periode te werken en gebruik te maken van moderne technieken kan het effect sterk worden verminderd. Gelet op de locaties van de bruggen zal het heien niet leiden tot significante effecten. Het is daarmee een oplosbaar probleem.

Als het nodig is beschoeiingen te slaan dan geeft dat tijdens de aanleg en tijdens de gebruiksfase effecten. De harde beschoeide oevers hebben een veel lagere natuurwaarde dan niet beschoeide oevers. Vooral ter hoogte van de robuuste faunapassage leidt dat tot verminderde natuurwaarden en een verminderde functie van de faunapassage. Het effect kan alleen worden voorkomen door ter hoogte van de faunapassage geen beschoeiing aan te brengen.

In Mouwen 2012a is sprake van opwerveling van slib. Dat is te voorkomen door het verdiepen van de vaart of door beperkingen te stellen aan de diepgang en snelheid. Snelheid (en diepgang) zorgen ook voor golfslag op de oever en vermindering van de kwaliteit van de water- en oevervegetatie. Een lage snelheid kan worden afgedwongen met onderwaterdrempels (en aanpassingen aan de bruggen). Waarschijnlijk is een verminderde waterkwaliteit niet volledig te voorkomen. Het is een belangrijk knelpunt dat nader moet worden onderzocht.

Pleisterplaatsen buiten de bebouwde kom leiden met grote waarschijnlijkheid tot een ernstige verstoring. Immers aan de zuidzijde van de vaart is geen ruimte en aan de noordzijde liggen beschermde natuurgebieden. Een pleisterplaats binnen de bebouwde kom geeft weinig effect.

Het varen zelf leidt tot verstoring. Binnen de bebouwde kom geeft dat weinig effect. Buiten de bebouwde kom – en dan vooral bij de robuuste faunapassage – zijn de effecten groot. Het leidt zeer waarschijnlijk tot een verminderde functie van de corridor. Het effect is te verminderen door de kwetsbare periode te vermijden, maar dat geeft een fors verminderde gebruiksmogelijkheid. Immers juist de meest aantrekkelijke periode (voorjaar tot en met najaar) zullen vermeden moeten worden. Het lijkt nauwelijks uitvoerbaar. De effecten ter hoogte van de robuuste faunapassage zijn op alle aspecten het grootste knelpunt.

Effecten op de Natura 2000

De effecten op de Natura 2000 zijn vooral gelegen in de verstoring van de robuuste faunapassage en de effecten van de aanleg van beschoeiing en pleisterplaatsen. Langs de Gooilandseweg zal beschoeiing geen groot probleem opleveren – de oevers zijn hier al steil. Ter hoogte van de robuuste passage leidt beschoeiing tot een verlaagde functionaliteit. Afzien van beschoeiing is de enige oplossing, alleen zal er dan erosie optre-

den van de oevers door golfslag. Mogelijk dat een sterke verlaging van de snelheid hiervoor een oplossing is. De verstoring van de robuuste verbinding is echter moeilijk te voorkomen. Het is het belangrijkste knelpunt. Een passende beoordeling, en een milieu-effectrapportage zullen minimaal nodig zijn. Het geeft echter geen garantie op een positief resultaat. De aanleg van pleisterplaatsen binnen het Natura 2000-gebied moet worden voorkomen.

Effecten op het Natuurnetwerk Nederland

De effecten op het Natuurnetwerk zijn gelijk van aard als die op het Natura 2000-gebied.

H06 Conclusie, advies en gebruikte bronnen

Voor de 's-Gravelandse Vaart wordt onderzocht of een recreatieve vaarroute uitvoerbaar is. Voor het deel van vaart ten zuiden van de Vreelandse weg is al een vaarroute functioneel. Deze verbindt het Hilversums kanaal met de Ster en de Loosdrechtse Plassen. Project vaarverbinding 's-Gravelandsevaart maakt deel uit van een onderzoek naar de haalbaarheid om een vaarverbinding te creëren tussen de Loosdrechtse Plassen en de Vecht bij Fort Uitermeer en via de Karnemelksloot met Naarden Vesting. Onderzocht wordt of de vaarroute kan worden doorgetrokken tot Fort Uitermeer. In het voorliggende rapport worden de knelpunten m.b.t. de natuurkwaliteit geanalyseerd.

Knelpunten

Het belangrijkste knelpunt is de passage van de robuuste verbinding tussen de Oostelijke Vechtplassen en het Naardermeer. Een verminderde functie als gevolg van de vaarroute zijn niet te voorkomen. Een passende beoordeling op verschillende aspecten (verstoring, erosie, waterkwaliteit) is noodzakelijk. Dat maakt de vaarroute tevens MER-plichtig. Het uitvoeren van de passende beoordeling geeft geen garantie dat het knelpunt oplosbaar is.

Op het tracé langs de Gooilandseweg zijn ook knelpunten aanwezig, maar deze lijken oplosbaar. Binnen de bebouwde kom van Wijdmeren ('s-Graveland & Kortenhoef) zijn weinig knelpunten aanwezig die betrekking hebben op natuurwaarden. De effecten zijn daar in ieder geval oplosbaar.

Naast de beoordeling van de effecten is het verstandig om een alternatieve route nader te onderzoeken; bij de Loodijk rechtsaf en via de Karnemelksloot, de Vesting Naarden en de Muidertrekvaart naar de Vecht.

- Grift, E.A. van der (2004) Natuurverbinding Naardermeer-Ankeveense Plassen. Alterra, Wageningen– Hoogeboom, D.M., F. Visbeen, J. Wondergem, W. Ruitenbeek (2014) Atlas van de Noord-Hollandse zoogdieren. NOZOS, Landschap Noord-Holland.
- Kaag, K. (2012) Vlinders van Duin tot Dijk. De dagvlinders van Noord-Holland 2000-2009. Vlinderstichting, Landschap Noord-Holland.
- Mouwen, I.A.A.C. (2012a) Haalbaarheidsstudie vaarrecreatie. Effecten op waterkwaliteit en ecologie. Witteveen + Bos.
- Mouwen, I.A.A.C. (2012b) Haalbaarheidsstudie vaarrecreatie. Ecologische effecten flora en fauna. Witteveen + Bos.
- Riet, B. van, H. van der Goes, Th. Baas, C. van den Tempel, W. Menkveld & F. Visbeen (2014) Atlas van de Noord-Hollandse flora. Landschap Noord-Holland.
- Scharringa, C.J.G., W. Ruiterbeek & P.J. Zomerdijk (2010) Atlas van de Noord-Hollandse broedvogels 2005-2009. SVN, Landschap Noord-Holland.
- provincienoordholland.nl
- waarneming.nl
- NDFF
- <https://leidraadlc.noord-holland.nl/initiatief-inspiratie-project/natuurverbinding-ankeveen/>
- quickscanhulp